

16. Ζωοποίηση

*Οι άνθρωποι είναι ζώα, μερικά εκ των οποίων
εκτρέφουν τους ομοίους τους.*

Πέτερ Σλότερνταϊκ (Peter Sloterdijk)

Ο ΧΑΪΝΤΕΓΓΕΡ ΥΠΗΡΞΕ ΙΣΩΣ ο τελευταίος φιλόσοφος που πίστεψε καλή τη πίστει ότι ο τόπος της πόλεως¹⁰⁶ –ο πόλος¹⁰⁷ όπου βασιλεύει η σύγκρουση μεταξύ λήθης και α-ληθείας, μεταξύ της animalitas και της humanitas του ανθρώπου– εξακολουθούσε να είναι εφαρμόσιμος και διαβατός, ότι –παραμένοντας σε εκείνο τον επισφαλή τόπο– ήταν ακόμη δυνατόν για κάποιους ανθρώπους –για έναν λαό– να βρουν το ιστορικό πεπρωμένο τους. Υπήρξε δηλαδή ο τελευταίος που πίστεψε –τουλάχιστον μέχρι ένα σημείο και όχι δίχως αμφιβολίες και αντιφάσεις– ότι η ανθρωπολογική μηχανή, αποφασίζοντας και ανασυνθέτοντας κάθε φορά τη σύγκρουση μεταξύ του ανθρώπου και του ζώου, μεταξύ του ανοιχτού και του μη-ανοιχτού, θα μπορούσε ακόμη να παραγάγει για έναν λαό ιστορία και πεπρωμένο. Ενδέχεται σε κάποιο σημείο να αντιλήφθηκε το λάθος του, ότι κατανόησε πως πουθενά δεν ήταν εφικτή μια απόφαση που να απαντά σε μια ιστορική αποστολή του είναι. Ήδη την περίοδο 1934-1935, στις παραδόσεις του για τον Χάιλντερλιν (Friedrich Hölderlin), στη διάρκεια των οποίων επιχειρεί να αφυπνίσει τη «θεμελιώδη θυμική τονικότητα της ιστορικότητας του εδωνά-Είναι (Dasein)», γράφει ότι η «δυνατότητα μιας μεγάλης δόνησης [Erschütterung, ο ίδιος όρος που προσδιορίζει το εκτεθειμένο είναι του ζώου σε ένα

αναποκαλυμμένο] της ιστορικής ύπαρξης ενός λαού έχει εξαιμίστει. Ναοί, εικόνες, ήθη και έθιμα δεν είναι πλέον σε θέση να αναλάβουν την ιστορική έφεση ενός λαού, ώστε να την υποχρεώσουν σε ένα νέο καθήκον» (Heidegger 1980, 99). Η μεταϊστορία άρχιζε τώρα πια να κτυπάει τις πύλες της συντελεσμένης μεταφυσικής.

Σήμερα, σε απόσταση σχεδόν εβδομήντα χρόνων,¹⁰⁸ είναι σαφές για οποιονδήποτε δεν είναι εντελώς κακόπιστος, πως δεν υφίστανται πλέον ιστορικά καθήκοντα τα οποία οι άνθρωποι θα μπορούσαν να αναλάβουν ή έστω ακόμη και μόνο να ανατεθούν στους ανθρώπους. Ήδη από το τέλος του Α΄ Παγκόσμιου πολέμου ήταν κατά κάποιον τρόπο προφανές ότι τα ευρωπαϊκά έθνη-κράτη δεν ήταν πλέον σε θέση να αναλάβουν ιστορικά καθήκοντα και ότι οι ίδιοι οι λαοί ήταν καταδικασμένοι να εξαφανιστούν. Παρερμηνεύεται πλήρως η αληθινή φύση των μεγάλων ολοκληρωτικών πειραμάτων του 20ού αιώνα, αν θεωρηθούν μονάχα ως μια συνέχιση των τελευταίων μεγάλων καθηκόντων των κρατών-εθνών του 19ου αιώνα: του εθνικισμού και του ιμπεριαλισμού. Τώρα το διακύβευμα είναι εξ ολοκλήρου διαφορετικό και ακόμη πιο ακραίο, γιατί πρόκειται για την ανάληψη ως καθήκοντος της ίδιας της γεγονικής ύπαρξης των λαών, δηλαδή σε τελική ανάλυση της γυμνής ζωής τους. Υπό την οπτική αυτή οι ολοκληρωτισμοί του 20ού αιώνα συνιστούν τώνοντι την άλλη όψη της εγγελιανής-κοζεβιανής ιδέας του τέλους της ιστορίας: ο άνθρωπος έχει φτάσει πλέον στο ιστορικό τέλος¹⁰⁹ του και δεν απομένει άλλο, για μια ανθρωπινότητα που ξανάγινε ζωική, παρά η αποπολιτικοποίηση των ανθρώπινων κοινωνιών, μέσω της άνευ όρων εκδίπλωσης της *οικονομίας*,¹¹⁰ ή η ανάληψη της ίδιας της βιολογικής ζωής ως ύψιστου πολιτικού (ή μάλλον απολιτικού) καθήκοντος.

Είναι πιθανόν η εποχή στην οποία ζούμε να μην έχει εξέλθει από αυτή την απορία. Μήπως δεν βλέπουμε τριγύρω μας και μεταξύ μας ανθρώπους και λαούς δίχως ουσία και δίχως

ταυτότητα πια –παραδομένους, ούτως ειπείν, στην αν-ουσία τους και στην αεργία τους, σε μια κατάσταση άνευ ουσίας και έργου– να αναζητούν παντού ψηλαφητά και με τίμημα χονδροειδείς παραχαράξεις μια κληρονομιά και ένα καθήκον, μια κληρονομιά ως καθήκον; Ακόμη και η καθαρή και απλή απόθεση όλων των ιστορικών καθηκόντων (που έχουν καταντήσει να είναι απλές λειτουργίες εσωτερικής ή διεθνούς αστυνόμευσης) εν ονόματι του θριάμβου της οικονομίας προσλαμβάνει συχνά σήμερα μια έμφαση όπου η ίδια η φυσική ζωή και η ευημερία της φαίνεται να παρουσιάζονται ως το έσχατο ιστορικό καθήκον της ανθρωπότητας – αν δεχθούμε ότι έχει νόημα να κάνουμε λόγο εδώ για ένα «καθήκον».

Οι παραδοσιακές ιστορικές δυνάμεις –η ποίηση, η θρησκεία, η φιλοσοφία– οι οποίες τόσο στην εγγεληνή-κοξεβιανή όσο και στη χαϊντεγκεριανή προοπτική κρατούσαν εν εγγρηγόρσει το ιστορικό-πολιτικό πεπρωμένο των λαών έχουν από καιρό μεταμορφωθεί σε πολιτιστικά θεάματα και σε ιδιωτικές εμπειρίες και έχουν απολέσει κάθε ιστορική δραστικότητα. Απέναντι σε αυτή την έκλειψη το μόνο καθήκον που φαίνεται να διατηρεί ακόμη κάποια σοβαρότητα είναι η επιφόρτιση και η «ολική διαχείριση» της βιολογικής ζωής, δηλαδή της ίδιας της ζωότητας του ανθρώπου. Γονιδίωμα, παγκόσμια οικονομία, ανθρωπιστική ιδεολογία είναι οι τρεις άρρηκτα δεμένες μεταξύ τους όψεις αυτής της διαδικασίας όπου η μεταϊστορική ανθρωπότητα φαίνεται να αναλαμβάνει την ίδια τη φυσιολογία της ως έσχατη και απολιτική επιταγή της.

Αν η ανθρωπότητα που επιφορτίστηκε με την εντολή της ολικής διαχείρισης της ζωότητάς της εξακολουθεί να είναι ακόμη ανθρώπινη, με την έννοια εκείνης της ανθρωπολογικής μηχανής η οποία –απο-κόπτοντας κάθε φορά τον άνθρωπο από το ζώο, αποφαινόμενη για το ανθρώπινο και το ζωικό–παρήγαγε την humanitas, δεν είναι εύκολο να το πούμε, ούτε είναι ξεκάθαρο αν η ευημερία μιας ζωής που δεν είναι πλέον σε θέση να αναγνωριστεί ως ανθρώπινη ή ως ζωική μπορεί να

βιωθεί ως ευχάριστη και θελκτική. Ασφαλώς στην προοπτική του Χάιντεγκερ μια ανάλογη ανθρωπότητα δεν έχει πλέον τη μορφή της ανοιχτότητας –παναπεί να παραμείνουμε ανοιχτοί στο αναποκαλυμμένο του ζώου–, αλλά τουναντίον προσπαθεί σε κάθε πεδίο να ανοίξει και να διασφαλίσει το μη-ανοιχτό, και έτσι κλείνεται στην ίδια την ανοιχτότητά της, λησμονεί την *humanitas* της και καθιστά το είναι τον ειδοποιό αποαναστολέα της. Η ολική ανθρωποποίηση του ζώου συμπίπτει με την ολική ζωοποίηση του ανθρώπου.